

I austerled

Nils O-lav Vennevik

- Det er nu på eftermiddagen. Vi har suttit i bussen i nestan ett dygn, och närmar oss så småningom den stad vi skulle ankommit til i går kväll. Vi fick inte nogon kvällsmat i går. Vi har heller inte fått nogon frokost eller lunch i dag, och vi vet fortfarande inte om vi skal åka til nogon tävling eller direkt til våran hotell här i staden.

Gumman der hemma i Stockholm skal ha svart følgende:

- Pass på - så han inte dödar er!

Mobilsamtalen foregår i andre etasje i den gule dobbeldekkeren til Carlunds Trafik AB fra Göteborg. *Staden* er armenias hovedstad Jerevan – og *han* er den svenske o-reiselegenden Per Olof Bengtsson, best kjent som *Peo* i o-miljøet. Tidspunktet er tidlig november og den lille utflukten er HöstÖst 2007. Været er flott med strålende sol. Vi ruller inn over ei stor høgslette mot neste stoppested. Naturen er mektig med et snøkledd Ararat ragende over et skydekke som bakkulisse. Vi kjører på en europaveg, noe som imidlertid ikke forhindrer at vi må søke alternative kjøreruter for å omgå en jernbaneundergang som er for lav for vår svenskregistrerte farkost.

Ararat – et mektig fjell i grenseområdet mellom Armenia og Tyrkia

Etter hvert får sjåføren og busseieren Ingemar Carlund kontakt med en drosje som får geleidet oss forbi hinderet og inn i byen. Og riktig nok: Det bærer rett til dagens parkorientering! Der er for øvrig både TV og radio representert for å overvære introduksjonen av denne nye sporten i landet. Den norske konsulen, som for øvrig er amerikaner og sper på med også å være *finsk* konsul, er veldig imponert over at det kommer 130 skandinavere til Armenia uten at noen har søkt om verken reisetilskudd eller annen støtte på forhånd! Det offisielle Armenia har kort og godt ikke hørt om oss før vi dukker opp. Den klart største skandinaviske delegasjonen til landet i historien, forteller han oppglødd. Nå er jo ikke armenias *moderne* historie så veldig lang - sjøl om staten regnes for å være verdens eldste land med røtter tilbake til 4000 f.Kr.(!) - men dette er jo en helt annen historie ...

For mange av oss er dette tredje natta på rad uten ei seng å sove i, og den andre natta på rad med grensepasseringer som den dominerende aktiviteten. Hva i all verden er dette for slags reise, og hva er det som etter hvert har ført oss til det fjerne Armenia – og det pr. buss?

BAKGRUNN

Forhistorien strekker seg faktisk helt tilbake til 1966. I november dette året arrangerte Peo sin første HöstÖst-tur, og fra og med 1969 ble denne o-reisen – fortrinnsvis bak det da

virksomme jernteppet – arrangert hvert eneste år. Fjorårets reise var derfor HøstØst nr. 40. Samme Peo ble nemlig pensjonert fra Svenska Arméen allerede mens han var midt i 40-åra, og besluttet da å vie resten av livet sitt til utbredelse av vår kjære o-sport rundt omkring på kloden. Dette skjer gjennom den ideelle stiftelsen *World Wide Orienteering Promotion (WWOP)*.

Ideen til fjorårets reise ble visstnok unnfanget etter inntak av kraftige løperdrikker i bakre del av høstøst-bussen 2000 på veg fra Bulgaria til Istanbul. Der skal Frode Konst (ja da, han er bror av vår tidligere løper og kassererske Bente, og norsk representant for WWOP) ha stilt følgende kardinalspørsmål, bøyde over kartet over det østlige Europa: ”Hvorfor kjører vi ikke *helt rundt* den lille sjøen?” Dermed var spiren til *Svartehavet rundt* sådd, og det på etter hvert fruktbar mark! Det skulle imidlertid ta mange år, inkludert vedvarende lobbyvirksomhet overfor Peo, å få gjennomslag for at et slikt prosjekt overhodet kunne la seg gjennomføre med buss. Men i fjor vår prøvereiste trekløveret Peo, Frode og Ingemar gjennom ruta med privatbil som en siste test og forhåndsinnbydelsen ble bekreftet – om enn med mange endringer av programmet før avgang.

GEOGRAFI OG POLITIKK

For en trønder som ville delta på hele reisen t/r Göteborg, gikk det med til sammen 28 dager inkl. avreisedag og tilbakereisedag via Torp. De øvrige trønderne jukset i stor stil: Tok fly ned til Tsjekkia i starten og fly tilbake fra Polen på returen. Ellers var reiseruta denne: Sverige – Danmark – Tyskland – Tsjekkia – Slovakia – Ungarn – Romania – Bulgaria – Tyrkia – Aserbasjan (for dem som hadde rukket å skaffe seg visum i London, veldig få norske blant disse) – Iran – Armenia – Georgia – Tyrkia – Russland – Ukraina – Moldavia – Ukraina – Polen – Tyskland – Danmark – Sverige. (Nå er det lov å trekke pusten!). Fra SOFA slutter Torid og Gunnar seg etter hvert til turen.

Det er gamle og sterke motsetninger der nede i det sørøstre hjørnet av verdensdelen vår. De nye republikkene etter sovjetunionens oppløsning sliter veldig med å finne sin form med blanding av folkegrupper og mer eller mindre velbegrunnede territoriale krav overfor hverandre. FN kan eksempelvis gjerne diskutere om tyrkernes behandling av armenerne i tida rundt første verdenskrig skal kalles folkemord, eller ikke. Det er uansett sterke historiske grunner for at grensa mellom disse to nabostatene er stengt.

Når jeg skrev Aserbasjan, betydde dette i praksis den autonome republikken som på norsk heter Nakhitsjevan, og der det ble arrangert et ulovlig(!) parkløp i hovedstaden med samme navn. Armenerne betrakter for øvrig området som egentlig armensk. Aserbasjan er ikke bare delt i to av en korridor som Armenia har sørøstover mot den iranske grensa. Øst for denne korridoren igjen ligger et tynt befolket, men ikke desto mindre omstridt, fjellområde som heter Nagorno-Karabakh ("Den fjellrike svarte hage") - der Aserbasjan så langt har verdenssamfunnet på sin side, skal en dømme etter internasjonale kart. I praksis er dette imidlertid et uavhengig område som er nært knytta til Armenia. Hovedparten av befolkningen er da også armensk. Den offisielle armenske korridoren som er internasjonalt anerkjent består

for øvrig av et veldig oppdelt fjellandskap, så det var vel ikke så rart at det tok sin tid å komme fram til Jerevan med en tidkrevende grensepassering på hver side etterfulgt av den ene fjellovergangen med tynnere luft enn den andre. Utafor bussvindue passerer det flere forlatte bosetninger som vitner om etniske stridigheter når vi kjører videre nordover fra Jerevan ...

Georgierne er heller ikke på talefot med sine tidligere landsmenn russerne, til tross for at landsfader/despot Stalin var georgier (vi var forresten innom muséet i hans fødeby Gori, men da kuttet e-verket strømmen midt under seansen!). Dette motsetningsforholdet medfører at vi må kjøre tilbake til Tyrkia, der det går ferje fra Trabzon til OL-arrangøren i 2014, Sochi i Russland. Vi lider ingen overlast i Georgias hovedstad Tbilisi, men registrerer at det oppstår store optøyer der nesten i samme øyeblikk som vi kommer oss ut av byen og videre.

Det er heller ikke bare å kjøre strake europavegen fra Odessa i Ukraina til Moldavias hovedstad Chisinau. For mens moldaverne er vestlig orienterte, ligger det en utbryter-republikk øst og forbi den store floden Dnjestr – nemlig det sovjettrøfaste Transnistria. Og der er det heller ikke enkelt å krysse grensene iht. de mest innvidde. Så det blir en ny lang omveg og ankomst utpå morgenviksten. Men det begynner vi å bli veldig så vante til, så det er nesten bare slik som det skal være ...

ORIENTERINGSOPPLEVELSER

Turen – slik det *skal* være på Peos reiser - er spekket med orienteringsløp. Pga. gjentatte forsinkelser undervegs blir ikke alle de 30(!) terminfesta konkurransene gjennomført, men redusert til rundt 25. Variasjonene er det imidlertid ingen grunn til å klage over.

Åpningsløpet foregår blant sandsteinsklipper i bratte åslier i Tsjekkia, og mange får seg store overraskelser da de løfter opp kartet som for enkelte områder er mer svart enn hvitt. Og kilometertidene kan ødelegge den lille nattesøvn som er oppnåelig. Etter å ha blitt bortskjemt med strålende sol og varme i Ungarn, får vi 20 cm nysnø rett i fleisen nede i Romania. Reine neglespretten og føttene er følelsesløse ved retur til det lille hotellet som er samlingsplass.

Tidspunktet for turen var satt ut fra tilpasning til Istanbuls 5-dagers internasjonale o-løp. Blant de mest langvegsfarende der finner vi noen studenter fra Taiwan. Tyrkerne har opparbeidet seg flere års arrangørrutine her nede ved Bosphoros, og byr på varierte konkurranser. Den mest spesielle denne gangen var natt-o-løpet i Grand Bazaar, som hadde fått åpnet en av hovedportene for å slippe løs horder med o-løpere rundt om i mørke smug og ganger.

Det mest eksklusive løpet foregikk i den lille landsbyen Dowlatabad i Iran. Her hadde en driftig junior fra vår hovedstad

Hagia Sofia i Istanbul: Kirke i 1000 år. Moske de neste 500 år. Nå er bygningen museum.

Forsiktede tilskuere i Dowlatabad, Iran

konstruert et gatekart ut fra et flybilde fra Google Earth. Det gjorde ikke noe at han tydeligvis hadde bommet en del på målestokken, samt at nettbildene ikke var av nyeste dato slik at det åpenbarte seg en del bygninger som ikke lot seg gjenfinne på kartet. Våre kvinner får streng beskjed om å dekke til håret, og bruk av tights er antakelig ensbetydende med steining! Det gir unektelig en spesiell stemning å jogge gjennom trange smug mens svartkledde damer med burka filmer deg med mobiltelefon! Arbeidsledigheten må være enorm, for det virker som om alle landsbyens mannfolk i arbeidsfør alder møter opp blant folkemengden som etter hvert samler seg ved målet, dvs. på landsbytorget.

Noen studenter som passerer startpunktet forteller oss at befolkningen i dette nordvestre hjørnet av Iran er av tyrkisk opprinnelse. Det er nok lenge til disse landsbyboerne får slike raringer på besøk igjen ...

Et annet særtrekk med Peos o-reiser er at det meste av døgnet må utnyttes til o-løp. Vi møter Svartehavet første gang gjennom ankomst til Varna i Bulgaria kl. 4 en morgen. Halv fem får vi servert den beste treretters middagen jeg kan huske fra hele turen, og i sjutida starter de første på dagens første o-løp. Det andre rekker vi før lunsj. Og i georgias bade- og ferieby Batumi i den andre enden av "lilla sjøen" må vi vente til det blir lyst nok til å lese kartet!

Snøen innhenter oss forresten igjen mot slutten av turen, og under avslutningsløpet i Krakow i Polen er vi veldig glade for at arrangøren tilbyr varm dusj i et idrettsanlegg nede i byene etter løpet oppe i åsene. Og undertegnede oppnår en flatterende fjerdeplass i det moldaviske langdistansemesterskapet, sjøl etter å ha tilbrakt minutter utafør kartkanten.

ETTERTANKER

Opplevelsene og inntrykkene etter en slik tur er så mange at en kunne fylt flere bøker. Sjøl et kortfattet referat ville ha sprengt SOFA-posten fullstendig. Men det er jo opplagt at en såpass omfattende og spesiell reise får pressdekning innen o-miljøet. En skribent fra *Skogssport* er med på den østligste delen av turen, noe som har resultert i en stor artikkel. Og så har vel flere av dere gjennom o-premier denne våren stiftet bekjentskap med *ORIENTEERING Today*, et internasjonalt o-blad som for øvrig kommer ut her i Trondheim. Der har o-entusiasten Bernt O. (O-en står visstnok for orientering!) Myrvold bidratt med et veldig detaljert og omfattende referat fra turen.

WWOP har nettstedet wwop.se og HøstÖst har faktisk sin egen norske hjemmeside, nemlig hostost.com. Foruten den årlige HøstÖst har WWOP også eksotiske reiser til for eksempel Midt-Østen og til Sør-Amerika. Den som drar på tur med Peo må imidlertid være forberedt på at på langt nær alt blir som planlagt og beskrevet på forhånd, men at improvisasjoner er en del av sjarmen med reisen.

Eksempelvis ble vi liggende opptil 1½ døgn bak et reiseprogram som var tøyd til det ytterste på forhånd, slik at det ble flere og flere netter i bussen i stedet for hotellsenga etter som turen skred fram. Den største forsinkelsen oppstod under kryssinga av Svartehavet fra Trabzon til Sochi. Ikke bare var ferjeavgangen utsatt ett døgn, men i tillegg gikk det med hele 18 timer på russisk side fra vi kom inn på redan og til siste buss kom i land og hadde passert tollene! Hei, Gerhard Heiberg – har dere i IOC i det hele tatt vurdert infrastrukturen til denne kommende OL-byen?

Morgenstemning i Georgias hovedstad Tbilisi med utsikt over løpsterrenget

Det tok da også 5½ time å komme ut av Russland igjen, og vi måtte bl.a. tømme bussene for absolutt alt av bagasje og eiendeler. På min plass i bussen hadde de nitidige statsansatte eksempelvis funnet en brosjyre som ikke var tatt med ut. Den lå demonstrativt slengt på setet da jeg kom inn i bussen igjen. Nei, her har IOC enten blitt bestukket av Gazprom eller sovet i timen ved tildelinga av OL! Vi kommer oss imidlertid omsider om bord på ferja over Kertsjstredet og over til Krim-halvøya. Det viser seg i ettertid å være på høg tid, for like etter overfarten vår blåser det opp igjen og bilder av store skip som har grunnstøtt i området pga. vindkreftenes herjinger dukker opp i vår hjemlige presse – til stor bekymring for våre respektive som sitter igjen her i vårt eget fredelige hjørne av verdensdelen.

Noen har regnet ut at det gikk med 55 timer til grensepasseringer. Og når vi returnerer til Carlunds Garage i nærheten av Göteborgs flyplass Landvetter, viser det seg at bussen har tilbakelagt hele 11 500 km – altså godt over en fjerdedel av jordas omkrets! Vi har blitt rista sammen med folk som vi ikke ante eksisterte før turen, mange nye bekjentskaper er gjort og vennskap har oppstått, og vi mener å ha møtt de prøvelsene turen har bydd på med pågangsmot og ukuelig optimisme. For det lar seg ikke bortforklare at det har vært en krevende reise. Noe tilsvarende er vanskelig å se for seg noen gang skal bli gjennomført igjen. Da er det intet mindre enn imponerende at turens aller eldste er 89 år – nemlig Ture Lundberg, som for øvrig har vært løypelegger for Tiomila hele fem ganger!

Ut fra visse kriterier vedr. antall gjennomførte höstøst-reiser samt samla reisetid, kan en søke opptak i en forening av *höstøstlegendarer*. Nye medlemmer ble opptatt både under en båttur i Bosporos-stredet og under legendarenes årsmøte og årsfest i Kutaisi, Georgia. Antallet "legionærer" er nå på full fart oppover mot 200, og de nyopptatte får hver sin nummererte o-trøye under seremonien.

Jeg er imidlertid på langt nær legendar ennå, men er helt overbevist om at jeg har deltatt på en legendarisk reise!